

UDK 911.3::327(497.64-672); DOI 10.7251/APE1717059M

Stručni članak

BIH I RS NA GEOEKONOMSKOJ MAPI EVROAZIJSKOG PODRUČJA

BH AND RS ON THE GEOECONOMIC MAP OF THE EURASIAN AREA

Borislav Marić¹
ambasador BiH u Japanu

Sažetak

Predmet istraživanja ovog rada su potencijalne šanse i perspektive Bosne i Hercegovine za postizanje boljih ekonomskih i političkih performansi, a koje se ogledaju kroz saradnju sa evroazijskim tržištem. S tim u vezi, akcentat se stavlja na sam Evroazijski ekonomski savez i zemlje koje ga čine, te naravno i Kinu, koja je nezaobilazni faktor kada su međunarodna saradnja i trgovina u ovom dijelu svijeta u pitanju. Osim uzroka i procesa na svjetskoj geoekonomsjoj i političkoj sceni koji su doveli do stvaranja pomenutog saveza, nastoji se predstaviti što realnija slika odnosa zemalja evroazijskog područja sa regionom zapadnog Balkana, sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku.

Ključne riječi: Evroazijski ekonomski savez, BiH, RS, međunarodna saradnja, trgovina, tržište, šanse, problemi.

Summary

The subject of this paper is potential opportunities and perspectives of Bosnia and Herzegovina to achieve better economic and political performances, which are based on the cooperation with the Eurasian market. Therefore, the emphasis is on the very Eurasian Economic Union and the countries it includes, as well as China, which is an unavoidable factor when the international cooperation and trade in this part of the world are concerned. Apart from the causes and processes within the world geo-economic and political scene which resulted in the creation of the abovementioned union, we are also trying to present as realistic image as possible of relations between the countries of the Eurasian region and the region of Western Balkans, with a special reference to Bosnia and Herzegovina and the Republic of Srpska.

Keywords: Eurasian Economic Union, Bosnia and Herzegovina, Republic of Srpska, international cooperation, trade, market, opportunities, problems.

1 Uvod

Regionalne integracije predstavljaju osnovne produkte globalnih procesa. To se naročito odnosi na one regionalne integracije koje su ekonomskog karaktera. Integracije predstavljaju odgovor na izazove koje donosi savremeni svijet, globalizaciju svjetske ekonomije i sve veću konkurenciju (Dašić, 2013). To je razlog i za nastanak evroazijskih integracija. Ujedinjenjem će te zemlje lakše odgovarati na izazove današnjice, a i otvoriti im i nove razvojne mogućnosti.

Evroazijska unija i kineski „put svile“ svakako kreiraju neku novu budućnost evroazijskih integracija uopšte, u kojoj svakako svoju šansu vide i zemlje našeg regiona, pa tako i Bosna i Hercegovina. Naravno, o tim šansama neće odlučivati samo BiH, ali svakako naše političke elite bi trebale i morale da razmisle i opredijele se koji bi to prioriteti bili na međunarodnim tržištima, pa tako i na evroazijskom tržištu.

2 Evroazijski ekonomski savez

Evroazijski ekonomski savez (skraćeno EAES ili EES) predstavlja zajedničku saradnju država na političkom, ekonomskom, vojnom, carinskom i humanitarnom polju, na teritoriji Evroazije. Evroazijski savez je nastao 1. januara 2015. godine. Članice ovog saveza su: Rusija, Bjelorusija, Kazahstan, Jermenija i Kirgistan.

¹ Email: borislav_maric@yahoo.com

Nastanak ovog saveza predstavlja važan korak za ekonomsku saradnju zemalja regiona, kao i za ostvarivanje profita i napretka država i naroda regiona.

Formiranje ovog saveza je prvi pomenuo i predložio predsjednik Kazahstana Nursulat Nazarbajev još 1994. godine. Kasnije je ideju o stvaranju saveza sličnog Evropskoj uniji (2011. godine), predočio predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin.

U novembru 2011. godine, predsjednici Rusije, Bjelorusije, Kazahstana i Uzbekistana su potpisali ugovor, kojim je uspostavljen cilj stvaranja Evroazijske unije 2015. godine. Jermenija je postala član dan poslije nastanka unije, tj. 2. januara 2015., a 21. maja iste godine, član je postao i Kirgistan. Kandidat za članstvo u uniji je Tadžikistan, a potencijalni kandidati za ulazak su Turkmenistan i Uzbekistan.

TABELA 1. ČLANICE EVROAZIJSKOG EKONOMSKOG SAVEZA

Članice saveza	Broj stanovnika (u milionima, 2013.)	Površina (u km ²)	Valuta	GDP (USD billion, 2015.)
Rusija	143,5	17.100.000	rublja	1.326,02
Bjelorusija	9,46	207.595	bjeloruska rublja	54,61
Kazahstan	17,04	2.725.000	tenge	184,36
Jermenija	2,97	29.743	dram	10,56
Kirgistan	5,72	199.900	som	6,57

Izvor: *World Atlas (2017)*.

U toku 2012. godine donesena je Deklaracija koja govori o prelasku na sledeći integracioni korak, koji predstavlja jedinstveni ekonomski prostor, a na osnovu principa i normi Svjetske trgovinske organizacije (STO). Krajem iste godine je razgovarano o uvođenju jedinstvene valute u okviru Evroazijske ekonomske unije, ali je taj prijedlog odbijen. Razlog je taj, što se u okviru Carinske unije (Rusija, Bjelorusija i Kazahstan) prirodno javlja dominacija rublje, ako se izuzmu dolar i evro. Težina rublje u međusobnoj trgovini ove tri zemlje iznosi oko 90%.

Sporazum o zoni slobodne trgovine sa Evroazijskom unijom u maju 2015. godine je potpisao Vijetnam, a u toku 2016. godine su započeli pregovori o zoni slobodne trgovine sa Srbijom i Tajlandom.

Ovdje se radi o formiranju jednog snažnog ekonomskog udruženja država, velikog prostranstva (15% svjetske teritorije), sa oko 250 miliona stanovnika. Obnova nekada jakih veza ovih država, se odvijala postepeno i u tom pravcu su se formirala različita udruženja - kao npr. ZND i EvrAzES.

Ovaj savez je opravdanost svog postojanja i i efikasnost dokazao već na samom početku postojanja. U toku prve godine robna razmjena između Rusije i Kazahstana je dostigla skoro 20 milijardi dolara. U Kazahstanu danas radi blizu 2000 mješovitih kazahstansko- ruskim preduzeća, naročito u sferi inovacija. Više od 15.000 studenata iz Kazahstana se školuje na ruskim univerzitetima (Blic, 2012). Postoji i ideja da naučnici iz Rusije i Kazahstana zajedno rade na knjizi koja bi bila odraz istorije odnosa dvije zemlje (Srbija Danas, 2012).

Pretpostavka je da čezajednički učinak Evroazijske unije premašiti iznos od 4,5 hiljada milijardi dolara. Rusija je nastojala da ubijedi i Ukrajinu da se pridruži ovoj Uniji, ali je ta inicijativa prekinuta zbog unutrašnjih ratnih sukoba u toj zemlji. Punopravno članstvo u Evroazijskoj uniji donosi mnoge benefite: lakši plasman veće količine robe, rast izvoza, podsticaj izvoznoj industriji, veći devizni priliv, rast zaposlenosti itd.

3 Odnosi Evroazijski savez - Kina

Evroazijska ekonomska unija je potpisala sporazum o trgovinsko-privrednoj saradnji sa NR Kinom. To omogućava kompanijama iz država unije, prvenstveno ruskim, da u okviru projekta „Put svile“ dobiju investicije od kineskih banaka za razvoj i realizaciju prevashodno infrastrukturnih projekata (Klix, 2010).

„Put svile“ predstavlja uspostavljanje mreže kopnenih i morskih trgovačkih puteva, koji treba da povežu Kinu sa Evropom i Afrikom preko centralne, zapadne i jugoistočne Azije i obezbjedi njeno prisustvo u svim tim regionima (Ekspres, 2016). Investicioni projekti i jesu ono na šta je stavljen akcenat kad je ovaj sporazum u pitanju. Naravno, sporazum ima strateški značaj i u političkom smislu. Ideja oko „Put svile“ se sastoji u tome da regije u kojima je planirana realizacija projekta imaju veliki potencijal za ulaganja u puteve, koja se procjenjuju na oko 7 biliona dolara, ali da je većini zemalja problem finansiranje. Iz tog razloga će Kina

realizovati program kreditiranja zemalja članica, ili direktno ili putem raznih institucija poput Azijske infrastrukturne investicione banke. Osnivači ove banke su, među ostalim, Rusija i Kazahstan.

Razvoj strukture Evroazijske ekonomske unije podrazumijeva saradnju sa projektom „Puti svile“, a ne konkurentne odnose sa njim (Blic, 2016).

Osim sa Kinom, Evroazijska ekonomska unija pregovara o sklapanju sporazuma o slobodnoj trgovini i sa Egiptom, Indijom, Iranom, Turskom, Izraelom i dr.

4 Saradnja BiH i RS sa Evroazijom odnosno Kinom

Bosna i Hercegovina ima lošu spoljnotrgovinsku razmjenu sa Kinom, obzirom na veličinu njenog tržišta i snagu kineske ekonomije. Uglavnom, koliko BiH izveze u Kinu, otprilike 30 - 40 puta više uveze, a radi se o uvozu nešto više od 140 miliona evra (Capital.ba, 2012).

Što se tiče vrste roba koja se izvozi, po obimu se izdvajaju centrifuge, uređaji za filtriranje i prečišćavanje tečnosti, drvo obrađeno piljenjem ili glodanjem, proizvodi za unutrašnje opremanje, namještaj, njegovi djelovi, sjedala, vino itd.

Iz Kine se uvoze najviše električni aparati za fiksnu telefoniju i telegrafe, igračke, ploče vlaknatice od drveta, te poliacetali, ostali polieteri i epoksidne smole.

Činjenica je, da je prisutan pozitivan trend kad je u pitanju robna razmjena i trgovinska saradnja između BiH i Kine. Povećava se iz godine u godinu broj međusobno potpisanih trgovinskih ugovora, a sve prisutniji su i naši predstavnici na kineskim sajmovima. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi imaju dobre šanse da se izvoze na kinesko tržište, ali i čitavo tržište Evroazijske unije.

TABELA 2. BIH UVOZ PO ZEMLJAMA - NAJZNAČAJNIJIM PARTNERIMA (U MIO KM)

Redni br.	Država	2014. godina		2015. godina		Rast/pad u %
		Vrijednost	% u ukupnom uvozu	Vrijednost	% u ukupnom uvozu	
1.	Njemačka	1.869,56	11,54	1.914,23	12,08	2,39
2.	Italija	1.653,56	10,21	1.758,29	11,09	6,33
3.	Srbija	1.629,52	10,06	1.728,49	10,90	6,07
4.	Hrvatska	1.851,69	11,43	1.673,16	10,56	-9,64
5.	Kina	1.359,55	8,39	1.091,67	6,89	-19,70
6.	Rusija	1.292,47	7,98	910,07	5,74	-29,59
7.	Slovenija	763,24	4,71	773,56	4,88	1,35
8.	Turska	582,20	3,59	644,61	4,07	10,72
9.	Austrija	532,11	3,28	560,92	3,54	5,42
10.	Poljska	414,60	2,56	452,74	2,86	9,20
Ukupno (1-10)		11.948,50	73,76	11.507,74	72,60	-3,69
Ostale zemlje		4.250,78	26,24	4.343,95	27,40	2,19
UKUPNO		16.199,28	100,00	15.851,69	100,00	-2,15

Izvor: MVTEO (2015).

TABELA 2. BIH IZVOZ PO ZEMLJAMA - NAJZNAČAJNIJIM PARTNERIMA (U MIO KM)

Redni br.	Država	2014. godina		2015. godina		Rast/pad u %
		Vrijednost	% u ukupnom izvozu	Vrijednost	% u ukupnom izvozu	
1.	Njemačka	1.317,49	15,18	1.412,91	15,72	7,24
2.	Italija	1.195,44	13,77	1.214,93	13,52	1,63
3.	Hrvatska	955,05	11,00	925,17	10,29	-3,13
4.	Srbija	800,69	9,22	770,70	8,58	-3,75
5.	Slovenija	697,78	8,04	748,87	8,33	7,32
6.	Austrija	755,83	8,71	743,06	8,27	-1,69
7.	Turska	234,39	2,70	354,63	3,95	51,30
8.	Crna Gora	293,82	3,38	262,84	2,92	-10,54
9.	Mađarska	186,65	2,15	188,74	2,10	1,12
10.	Holandija	123,76	1,43	149,59	1,66	20,87
Ukupno (1-10)		6.560,90	75,57	6.771,44	75,35	3,21
Ostale zemlje		2.120,84	24,43	2.215,76	24,65	4,48
UKUPNO		8.681,74	100,00	8.987,19	100,00	3,52

Izvor: MVTEO (2015).

Što se tiče Republike Srpske, saradnja sa NR Kinom se iz godine u godinu produbljuje. Najbolji primjer je izgradnja Termoelektrane „Stanari“, koja predstavlja najveću stranu investiciju u Republici Srpskoj, vrijedna 550 miliona evra, a koja je većim dijelom finansirana sredstvima Kineske razvojne banke. U planu je i otvaranje Konfučijevog instituta u Banjoj Luci, što će olakšati realizaciju naučnoistraživačkih projekata, međunarodnu razmjenu profesora, studenata itd. Bilježi se i porast broja studenata iz Republike Srpske koji studiraju u Kini, a povećava se broj turista iz Kine koji borave u Republici Srpskoj. Cilj je da se uspostavi bezvizni režim za državljane Kine i Republike Srpske. Plan je da se razvijaju specijalne ekonomske zone kao što je urađeno u Hong Kongu i Kambodži (RTRS, 2017). Osim ekonomske saradnje, plan je i razmjena iskustava u oblasti kulturne saradnje, tradicije i jezika, što će doprinjeti sveukupnom približavanju Republike Srpske i Kine.

TABELA 4. ZEMLJE SA NAJVEĆIM UČEŠĆEM U STRUKTURI IZVOZA I UVOZA U RS ZA 2015. GODINU

Zemlja	Izvoz		Zemlja	Uvoz	
	Hiljade KM	%		Hiljade KM	%
UKUPNO	2.613.924	100,00	UKUPNO	4.369.179	100,00
Italija	477.619	18,3	Srbija	763.299	17,5
Srbija	342.399	13,1	Rusija	687.052	15,7
Njemačka	276.714	10,6	Italija	535.162	12,2
Slovenija	254.366	9,7	Njemačka	338.912	7,8
Hrvatska	229.175	8,8	Kina	273.636	6,3
Austrija	220.977	8,5	Slovenija	215.661	4,9
Crna Gora	83.755	3,2	Hrvatska	191.797	4,4
Slovačka	71.036	2,7	Austrija	135.417	4,9
Mađarska	69.781	2,7	Mađarska	107.312	2,5
Švajcarska	64.089	2,5	Turska	77.205	1,8
Ostale zemlje	524.012	20,0	Ostale zemlje	1.043.727	23,9

Izvor: Republički zavod za statistiku RS (2016).

TABELA 5. ROBNA RAZMJENA BIH - UPOREDNI PREGLED MILIONI KM

Opis	2013.	2014.	2015.	Rast/pad u %	
				2014/2013	2015/2014
Izvoz	8.380,50	8.681,74	8.987,19	3,59	3,52
Uvoz	15.170,17	16.199,28	15.851,69	6,78	-2,15
Obim	23.550,67	24.881,02	24.838,89	5,65	-0,17
Deficit/suficit	-6.789,68	-7.517,54	-6.864,50	10,72	-8,69
Pokrivenost %	55,24	53,59	56,70	-1,65	3,10

Izvor: MVTEO (2015).

5 Problemi

Sankcije koje su zapadne zemlje uvele Rusiji, imaju za cilj da se oslabi ruska ekonomija i da sam Evroazijski savez bude osuđen na propast. U Rusiji smatraju suprotno, odnosno da sankcije neće negativno uticati na integrativne procese i da će svojim unutrašnjim ekonomskim mjerama spriječiti negativne efekte nametnutih sankcija. Tvrde čak, da je Evroazijski savez spreman i da sa Evropskom unijom razvija planove oko stvaranja zone slobodne trgovine.

Dodatni problem je ukrajinska kriza koja poprima sve veće razmjere. Ona predstavlja glavnu liniju razdvajanja Evropske unije i Evroazijskog saveza. „Zapad“ priželjkuje da svi ti negativni procesi „poljuljaju“ rusku ekonomiju i sam Evroazijski savez, što će rezultirati političkim nezadovoljstvom, nacionalizmom, ekstremizmom i separatizmom u tim zemljama.

Rusija želi da zadrži uticaj na Balkanu i da zemljama tog regiona ponudi evroazijski savez kao alternativni put. Isto tako, region Balkana lako može da postane i mjesto sukoba, naročito nakon evidentnih geopolitičkih promjena u svijetu.

6 Zaključak

Iz ugla zemalja našeg regiona, prvenstveno BiH, čini se da je taj ogroman prostor koji zauzima Evroazijska ekonomska unija manje interesantan i privlačan od evropskog tržišta. Ali treba imati na umu da je na to tržište lakše pristupiti, pogotovo dok su na snazi sankcije Evropske unije prema Rusiji. Definitivno, geoekonomska moć ovog prostora je velikih razmjera. To daje veliku šansu našoj zemlji za brži razvoj ekonomije, čiji se rast mora bazirati na izvozu prije svega. A obzirom da bi mogli postići povoljnije uslove izvoza (smanjenje i ukidanje carina i drugih dadžbina), automatski bi roba iz naše zemlje postala konkurentnija na tom vrlo interesantnom i perspektivnom tržištu.

U intezivnoj saradnji sa ovim savezom možda se nazire i rješenje za izlazak iz krize i dugotrajnu stabilnost zemalja našeg regiona. Naravno, vezivanje za ovaj savez svakako ima i svoju političku

7 Popis literature

Blic. (2016, 06 17). Preuzeto 09 04, 2017 sa RUSIJA GRADI MOĆNE SAVEZE Putin za novo Evroazijsko partnerstvo sa Kinom, Iranom... : <http://www.blic.rs/vesti/svet/rusija-gradi-mocne-saveze-putin-za-novo-evroazijsko-partnerstvo-sa-kinom-iranom/f14gtxt>

Blic. (2012, 12 04). *Blic*. Preuzeto 08 29, 2017 sa MOĆNI SAVEZ Kina podržala Putinov model evroazijske integracije: <https://www.blic.rs/vesti/svet/mocni-savez-kina-podrzala-putinov-model-evroazijske-integracije/q1v1zxj>

Capital.ba. (2012, 08 09). Preuzeto 09 04, 2017 sa Izrazito loša spoljnotrgovinska razmjena BiH sa Kinom: <http://www.capital.ba/izrazito-losa-spoljnotrgovinska-razmjena-bih-sa-kinom/>

Dašić, D. (2013). *Diplomatija - savremena & ekonomska*. Beograd.

Ekspres. (2016, 06 29). Preuzeto 09 10, 2017 sa NOVE EKONOMSKE PERSPEKTIVE SRBIJE: Evroazijska ekonomska unija i kineski “novi put svile”: <https://www.ekspres.net/svet/nove-ekonomske-perspektive-srbije-evroazijska-ekonomska-unija-i-kineski-novi-put-svile>

Klix. (2010, 10 04). Preuzeto 09 08, 2017 sa Kina traži veći uticaj Azije u globalnim finansijskim institucijama: <https://www.klix.ba/biznis/kina-trazi-veci-uticaj-azije-u-globalnim-finansijskim-institucijama/101004183>

MVTEO. (2015). *Analiza vanjskotrgovinske razmjene BiH za 2015*. Sarajevo: MVTEO.

Republički zavod za statistiku RS. (2016). *Spoljna trgovina - statistički bilten br. 10*. Banja Luka: Republički zavod za statistiku RS.

RTRS. (2017, 01 19). Preuzeto 09 04, 2017 sa Ekonomska pitanja u fokusu buduće saradnje Srpske i Kine: <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=238979>

Srbija Danas. (2012, 08 29). Preuzeto 09 05, 2017 sa Евроазијска интеграција – одговор на изазове савременог света: <https://www.srbijadanas.net/evroazijska-integracija-odgovor-na-izazove-savremenog-sveta/>

World Atlas. (2017). Preuzeto sa <http://www.worldatlas.com>